

השגחה פרטית - כשרות קהילתית

תקציר דו"ח "ניתוח מקורות מימון ומגמות"

תחום הכשרות מאופיין באמון - אמון הצרכנים במערכת הפיקוח שהיא מוודאת שדרישות הצרכן מתקיימות. אחד הגורמים המרכזיים לאמון במערכת זה הרצון של הגוף המפקח להגיע לתוצאות עליהם הוא מצהיר.

בסקירה זו נראה כי הרצון והמניעים של ארגון "השגחה פרטית" מונעים ממנו להיות מסוגל לתת את "המוצר" שאותו הוא מתיימר לתת: כשרות ע"פ ההלכה, ללא פשרות, במחיר שווה לכל נפש.

- בניגוד לאירגוני כשרות פרטיים אחרים, הדאגה לכשרות איננה הסיבה העיקרית לקיומה של "השגחה פרטית". כך עולה מאופיים של התורמים למיזם ומהצהרותיהם של מוביליו ומובילותיו.
- הארגון הינו חלק מרשת ארגונים פלורליסטיים, מייסדת הארגון אינה דתיה ואינה מעוניינת לסייע לענייני הדת (בראייה האורתודוקסית).
- מימון הארגון מגיע מקרנות פלורליסטיות שתומכות במיזמים נוספים הפוגעים במערך הכשרות הממלכתי והרבנות הראשית.
- "השגחה פרטית" מדברת בשתי קולות, האחת אורתודוקסית והאחת קונסרבטיבית ובכך מטעה את הציבור בישראל.
- קיומו של מערך כשרות שמטרותיו העיקריות הם אחרות עלול להביא לחוסר הקפדה על הדבר החשוב באמת - על רמת הכשרות של בתי האוכל.

מבוא

בדיקה שערכנו על התנהלות מיזם הכשרות "השגחה פרטית" מעלה סימני שאלה משמעותיים ביחס לחמישה תחומים מרכזיים: מימון, מטרות, גורמים מובילים, מדיניות הלכתית, התנהלות יציבה.

מתוצאות הבדיקה עולה ש"השגחה פרטית" מתבססת על תרומות של קרנות זרות שמטרתם לקדם פלורליזם קיצוני בירושלים, מטרת הארגון כוללת פגיעה ברבנות הממלכתית בתחומים נוספים כגון עריכת טקסי נישואין ללא רישום ברבנות, בנוסף עולה מהבדיקה כי את המיזם מקדמים גורמים שמטרתם המוצהרת היא שבירת "מונופול" הרבנות הראשית בנושאי נישואים, גיור וכשרות, ויצירת אלטרנטיבות יהודיות ודמוקרטיות לכלל הזרמים היהודיים וכלל התפיסות. עוד עולה מהבדיקה כי המיזם מתנהל תחת מדיניות הלכתית לא עקבית, וכתוצאה אין יציבות של העסקים המושגחים לאורך זמן.

א. מקורות המימון - קרנות המקדמות פלורליזם ורפורמה בירושלים

ארגון השגחה פרטית ממומן על ידי 3 קרנות זרות (קרן שוסטרמן; קרן ליטשטאג; הפדרציה של ניו יורק). קרנות אלו תומכות בפעילות ארגונים פלורליסטיים בישראל הפועלים להפרדת הדת והמדינה, ביניהן הקרן החדשה לישראל, ישראל חופשית, "הבית הפתוח לגאווה וסובלנות" ומצעד הגאווה, בית הספר להכשרת רבנים רפורמים, "פנים - איגוד לארגוני יהדות ישראלית", "בינה" - הישיבה החילונית, ועוד. קרנות אלו מתעניינות מאוד בפלורליזם בירושלים ופועלות לקדמו.

פירוט נרחב על פעילותם של הקרנות הללו והקשר שלהם לקידום סדר יום פלורליסטי במדינת ישראל ניתן לקרוא בדוח המלא.

הארגון נזקק לתמיכת הקרנות כיוון שעל פי מודל הפעילות של הארגון הוא גובה מהעסקים שבהם הוא נותן שירותי השגחה בעלות נמוכה, זאת כדי להתחרות במערך הכשרות הממלכתי, ועל כן חלק משמעותי מפעילותו נסמך על תרומות.

ב. מטרת הארגון - לאו דווקא כשרות

הארגון מציע "מודל כשרות חלופי", ומציג מצג של ארגון כשרות הלכתי לכל דבר. בניגוד לארגוני הכשרות הפרטיים המוכרים לציבור, שם המטרה היא ליצור השגחה מותאמת לחוג מסויים של אוכלוסייה, כאן מטרת הארגון, לצד מקורות המימון, מראים תמונה שונה לגמרי.

מטרת הארגון מלמדת כי מדובר בארגון שהינו חלק ממארג ארגונים 'פלוריסטיים' הפועלים לשינוי פני היהדות בישראל, תוך קריאת תיגר על הרבנות הראשית ומוסדותיה.

העמותה נרשמה לראשונה באופן רשמי ברשם העמותות בח' שבט תשע"ו (18.1.16) תחת השם הרשמי - "השגחה פרטית לקידום יהדות פלורליסטית בישראל". בהמשך, נמחקה המילה "פלורליסטית", להערכתנו בכדי להסיר התנגדות ציבורית למיזם. בדף "headstart"¹ ב-2015 של הארגון הוצהר כי - "הפרוייקט שלנו עשוי להביא לשינוי יסודי ביחסי דת ומדינה!"²

מטרת העמותה אינן מסתכמות בהענקת כשרות. בין מטרת העמותה הרשמיות ברשם העמותות ניתן למצוא חתירה לשינויים נוספים בתחום שירותי הדת, וחינוך לפלורליזם דתי:

מתן תעודת כשרות אלטרנטיבית לבעלי עסקים. עריכת טקסי מעגל חיים - לרבות נישואין. קורסים ברבנות - בתחומי הכשרת רבנים. הפעלת סדנאות וקורסים לחינוך פלורליזם דתי.³

ארגון "השגחה פרטית" הינו חבר באיגוד "פנים - איגוד ארגוני יהדות ישראלית" הנתמך ע"י הקרן החדשה לישראל⁴, ובאתר "פנים" יש לשונית שלימה שעוסקת בפרסום המסעדות שתחת "השגחה פרטית"⁵.

ארגון "פנים" מאגד בתוכו ארגונים רבים הפועלים בשדה ההתחדשות היהודית לשינוי פניה של היהדות בישראל. ביניהן: התנועה הרפורמית, התנועה הקונסרבטיבית, "היברו יוניו קולג'" להכשרת רבנים רפורמים, מכון שכתר למדעי היהדות של התנועה הקונסרבטיבית, "מרכזי דניאל ליהדות מתקדמת" של התנועה הרפורמית, "הוויה - טקסי חיים ישראלים" שמקדם נישואים חילוניים כאלטרנטיבה לרבנות, "בינה" - התנועה ליהדות חברתית" שמפעילה 'שיבה חילונית' ומובילה "את העיסוק בהתחדשות יהודית מתוך השקפת עולם פלורליסטית".

ג. פנים כפולות

הרב אורן דובדבני, מומחה לתחום הכשרות, שימש בעבר כראש מערך הכשרות של הרבנות בגבעתיים ומערך הכשרות במקסיקו, הצטרף לפני כחצי שנה לארגון "השגחה פרטית". הרב אורן דובדבני, טוען כי אין לו ולארגון כוונה לפגוע ברבנות: "מי שרואה את השגחה פרטית, או אותי, ככאלה שבאים ונלחמים ברבנות - אינו אלא טועה. זה ממש לא ככה. אנחנו לא נלחמים באף אחד, לא נאבקים באף אחד, הדבר היחיד שאנחנו רוצים, שאני רוצה לפחות, זה שיהודים יוכלו כשר. שיותר עסקים כמו חליטת'ה יהיו כשרים"⁶

חיה גלבוע

מנגד, קשה לפספס את כוונותיה של חברת ועד העמותה, חיה גלבוע, הראש שמאחורי הקמתה: "המיזם, הנקרא "השגחה פרטית: נאמנות קהילתית על פי ההלכה", נבנה לפי מודל שכתבה חיה גלבוע, סטודנטית למדיניות ציבורית מהאוניברסיטה העברית"

חיה הינה "ראשת מכינת "חברותא" במכון הרטמן - מכינה קדם צבאית פלורליסטית לצעירים מישראל וארה"ב"⁷. להלן כמה מהתבטאויותיה: "על מה אני רוצה להשפיע? שבירת מונופול הרבנות הראשית בנושאי נישואים, גיור וכשרות, יצירת אלטרנטיבות יהודיות ודמוקרטיות לכלל הזרמים היהודיים וכלל התפיסות..."⁸

בראיון ל"כל העיר" (12.8.2017) מסבירה חיה גלבוע על השקפותיה בנושאי דת ומדינה:⁹ " אני גם מאוד פעילה ביוזמה של 'השגחה פרטית', אני עוזרת לא מעט לזוגות שרוצים להתחתן באופן שוויוני ולא דרך הרבנות... "אם צריך לשים אותי בבית כנסת אני אהיה בבית כנסת קונסרבטיבי שוויוני", מצהירה גלבוע, "אבל בפרקטיקה אני יותר חילונית ובתודעה אני מאוד יהודית. גדלתי בבית דתי... היום אני מגדירה את עצמי אחרת. היום במדינת ישראל אין דרך להתחתן שלא ברבנות... הייתי שמחה שהמונופול הזה יישבר ושיקומו לו אלטרנטיבות שמשקפות את העולם היהודי על כל גווניו".

¹ <https://www.headstart.co.il/project.aspx?id=11395>

² יש לציין כי באותה העת הארגון טרם פעל במסגרת עמותה עצמאית

³ http://www.guidestar.org/GS_Malkar?number=580614790

⁴ 2014 - \$37,500; 2013 - \$54,000; 2015 - \$8,294.

⁵ <https://www.panim.org.il/restaurants>

⁶ <https://www.facebook.com/halitaea/videos/1169919389776307/>

⁷ <http://www.kashrut.org.il/%D7%9E%D7%99-%D7%90%D7%A0%D7%97%D7%A0%D7%95/>

⁸ <https://www.supersonas.com/personas/%D7%97%D7%99%D7%94-%D7%92%D7%9C%D7%91%D7%95%D7%A2-%D7%92%D7%9C%D7%91%D7%95%D7%A2-%D7%97%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%92%D7%9C%D7%91%D7%95%D7%A2-%D7%97%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%95%D7%99%D7%94%D7%95%D7%93%D7%99%D7%AA/>

⁹ <https://www.kolhair.co.il/%D7%97%D7%93%D7%A9%D7%95%D7%AA/%D7%97%D7%99%D7%94-%D7%92%D7%9C%D7%91%D7%95%D7%A2-%D7%97%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%AA-%D7%95%D7%99%D7%94%D7%95%D7%93%D7%99%D7%AA/>

מובילי הקמת הארגון

התנועה הירושלמית - המיזם החל בסביבות אוקטובר 2012, בטרם הקמתה של "השגחה פרטית" כגוף מסודר, ע"י יוזמה של פעילים חילוניים ירושלמים בחסות "התנועה הירושלמית" שהקימו ד"ר פייסבוק שנקרא "מסעדות כשרות ללא תעודה" - ירושלים¹⁰, וערכו הפגנות תמיכה וכנסים ציבוריים לקידום כשרות אלטרנטיבית¹¹, ומחאות מול פעולות האכיפה של הרבנות כנגד עסקים שהציגו עצמם כשרים ללא תעודה. מהר מאוד נפגשו פעילי התנועה עם הרב אהרון ליבוביץ, ובהמשך הפך המיזם לארגון הרשמי "השגחה פרטית". יצוין כי אחד מחברי הנהלת "התנועה הירושלמית" הוא מריק שטרן, בן זוגה של חיה גלבוץ יוזמת 'השגחה פרטית'¹².

התנועה הירושלמית נתמכה¹³ על ידי **הקרן החדשה לישראל** בחלק משנות פעילותה בתחום הכשרות בסכום של כ- **350,000 ש"ח** (2012-2014). תמיכה גדולה יותר קיבלה התנועה מהקרנות שכיום תומכות ישירות גם בארגון "השגחה פרטית": **קרן לישיבת העבירה** כ- **1,000,000 ש"ח** בשלוש שנים (2012-2014), **הכפרציה של ניו יורק** העבירה כ- **700,000 ש"ח** בשנת 2014.

רחל עזריה, וסיעת ירושלמים - כבר מתחילת הדרך תמכה **רחל עזריה** בהובלת הפרויקט, והשתתפה במחאות התנועה הירושלמית, בהיותה חברת מועצת העיר ירושלים דאז מטעם סיעת "ירושלמים"¹⁷. הרב אהרון ליבוביץ מעיד שמיד לאחר ששמעה על השגחתו בבית עסק אחד (סלון שבזי) השיגה תרומה מכובדת ודחפה להרחבת המיזם לפרויקט גדול¹⁸. כמו כן רבים מאירועי הפרויקט בשנותיו הראשונות היה בארגון משותף של סיעת 'ירושלמים'.

חברי העמותה - אדם פרנק, רב' קונסרבטיבי, רב' קהילה קונסרבטיבית רשמית - מורשת ישראל, ירושלים. **חיה גלבוץ**, אקטיביסטית חילונית פלורליסטית. **פלר חסן נחום**, חברת סיעת ירושלמים. **הרב אהרון ליבוביץ**, גם הוא חבר סיעת 'ירושלמים' ואחרים.

ד. מדיניות הלכתית לא עקבית

בנושא הנאמנות, הארגון מדבר בשני מסרים סותרים. בפרסומי הארגון מודגש "האמון" בבעל העסק, וזה איננו עומד במבחן ההלכתי. מצד שני, בדיונים הלכתיים מסביר הארגון שהנאמנות עליה נסמכת הכשרות היא של המשגיחות, ולא של בעל העסק, בניגוד לתדמית הציבורית שנוצרה. גם בנושא נתינת הכשר למסעדה הפתוחה בשבת, אמנם כרגע לא ניתנת כשרות, אך ישנה סתירה בתשובות הארגון מה המדיניות העתידית בנושא זה.

ה. חוסר יציבות של מערך המושגחים

הארגון משדר לציבור עלייה מתמדת במס' החנויות החברות בארגון. האמנם? אם ב-2014 היו בארגון 8 בתי עסק, היום נשארו מהם רק חמישה. אם ב-2016 היו 25, שמונה מהם היום כבר לא עם הארגון. איפה הם? לא בדקנו את כולם, אבל שניים מאוד בולטים:

- המסעדה "טופולינו" במחנה יהודה, סגרה את שעריה בירושלים לאחר כשנתיים תחת פיקוח "השגחה פרטית", ובעליה בחרו לפתוח מסעדה חדשה בתל אביב ללא כשרות בכלל, המאכילה טריפות של ממש¹⁹. יש לציין כי "טופולינו" הצטרפה בקול תרועה רמה לפיקוח 'השגחה פרטית' ב-2014, ובעליה, שי גיני, הוא אחד מהעותרים בבג"ץ נגד הרבנות שדרש לאפשר השגחה אלטרנטיבית.
- בית העסק "עזורה מחנה יהודה" עזב את 'השגחה פרטית' לאחר כשנה תחת פיקוחה, ועבר לתעודת כשרות רשמית של רבנות ירושלים. יצוין כי 'עזורה' לא היתה תעודת כשרות מעולם קודם לכן, והמפגש הראשון של העסק עם פיקוח חיצוני היה עם השגחה פרטית. ובכל זאת, עבר לרבנות²⁰.

כך שכיום, חמישה עסקים ותיקים בלבד שרדו תחת הפיקוח של הארגון למעלה משלוש שנים, ו-14 נוספים פועלים במסגרת הארגון כשנה-שנתיים בלבד. שאר העסקים הפועלים כיום הצטרפו כנראה בשנה האחרונה, וימים יגידו כמה מתוכם ימשיכו להשתמש בשירותי הארגון בעוד שנה. אין ניסיון מוכח לעסק שמצליח להחזיק תחת פיקוח הארגון לאורך זמן, ולא בוחר לחזור לרבנות או להפסיק את הכשרות בכלל.

¹⁰ <https://www.facebook.com/NoToRabanutJerusalem/?fref=ts>

¹¹ לדוגמה - <https://www.youtube.com/watch?v=7VmyZoA6ZQ>

¹² <http://www.yerushalmi.org.il/%D7%9E%D7%99-%D7%90%D7%A0%D7%97%D7%A0%D7%95> #תורמים על פי הדוחות הכספיים של "התנועה הירושלמית" ע"ר, באתר גיידסטאר (בדוח הכספי של 2015 לא דווחה רשימת התורמים).

¹³ הסכום המדויק: 908,311 ש"ח בין השנים 2012-2014

¹⁴ הסכום המדויק: 344,832 ש"ח בין השנים 2011-2014

¹⁵ הסכום המדויק: 658,183 ש"ח בשנת 2014

¹⁶ <https://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2294792>

¹⁷ <https://www.facebook.com/Communitykashrut/videos/1439093049466277>

¹⁸ <http://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001177095>

¹⁹ יש לציין כי העסק "עזורה תל אביב" היה תחת פיקוח הארגון במקביל, והארגון הודיע שהוא מפסיק את הפיקוח שם עקב אירוע משותף עם מסעדות אחרות, בו לא רצה בעל העסק לקבל את פיקוח הארגון. אך באותו פרסום לא טרחו לציין שהעסק המקביל בירושלים עזב וחזר לרבנות...